

МОВА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Систематизовано проблеми мови бухгалтерського обліку, проаналізовано використання таких понять як “активи”, “майно”, “ресурси”, “господарські засоби”, “капітал” в бухгалтерському обліку та інших економічних науках

Ключові слова: мова обліку, активи, майно, господарські засоби

Постановка проблеми. Питання узгодженості термінологічного апарату бухгалтерського обліку не є новим і піднімалося не одним поколінням дослідників. Однак, як стверджує російський проф. Н.В. Ткачук “подальший розвиток бухгалтерського обліку припускає обґрунтованим вирішення основної проблеми – вдосконалення мови бухгалтерського обліку... Це питання постало особливо гостро у зв'язку з реформуванням системи бухгалтерського обліку, коли коло користувачів бухгалтерською інформацією істотно змінилося” [67, с. 29-30]. На думку В.Я. Соколова “одне з головних завдань теорії обліку повинне полягати в контролі за бухгалтерською мовою, що забезпечує надійну комунікацію бухгалтерів із зовнішнім світом. Учений переконаний, що “погана мова спотворює розуміння інформації і веде зрештою до деградації і науки, і професії” [57, с. 12]. Бухгалтерський облік не тільки супроводжує бізнес, відображаючи інформацію про факти господарської діяльності, але і поставляє для цього бізнесу досить великий об'єм фінансової інформації. Сьогодні сама по собі облікова інформація як така не становить цінності, натомість її вміла інтерпретація користувачем бухгалтерської звітності може призвести до збільшення цінності такої інформації в сотні і тисячі разів. Як зазначає Ж. Рішар “Бухгалтерський облік – це не тільки і навіть не стільки засіб реєстрації фактів господарського життя у звітності, скільки матеріал для читання і ухвалення рішень” [54, с. 153; 67, с. 30]. За твердженням Т.П. Кривецької “сама інвестори як ніхто інший зацікавлені в однозначності підходів до обліку. Інакше за відсутності загальноприйнятих домовленостей про зміст того або іншого поняття бухгалтерська (фінансова) звітність об'єкту інвестицій може бути непридатна для аналізу і правильного ухвалення рішень” [33, с. 67].

Однак для інтерпретації бухгалтерської звітності користувач має бути підготовленим: по-перше, він повинен мати відповідну освіту (яка в тому числі передбачає розуміння користувачем бухгалтерської звітності термінології, що використовується); по-друге, термінологія, яка використовується для складання такої звітності обліковим працівником, не повинна бути багатозначною.

Нажаль, сьогодні складається ситуація, коли зазначені вимоги досить часто виконати неможливо, особливо, зважаючи на те, що в переважній більшості випадків користувачем бухгалтерської звітності є вищий управлінський персонал, який, маючи економічну освіту, не завжди має і не повинен мати освіти бухгалтерської. Саме у зв'язку з цим і виникають проблемні питання, оскільки досить часто бухгалтерська термінологія не відповідає термінології, прийнятій та усталеній в інших галузях економічної науки. Таким чином, проблема формування мови економіки та бухгалтерського обліку як окремої галузі науки, зокрема, набуває яскравого забарвлення та актуальності в світлі глобалізаційних процесів, взаємопроникнення наукової термінології та підвищення щільності міждисциплінарних зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемні питання формування та використання мови науки піднімали вчені О.П. Антипова, Н.В. Бугорская, Л. Дротянко, А. Ейнштейн, В.Ю. Катасонов, Е.С. Кубрякова, В.В. Налімов, В.С. Степин, К.М. Узбек та ін. На наявність термінологічних проблем в правовій науці вказують П.І. Жигалкін та Г.А. Тимофіва. На існування термінологічних проблем економіки та бухгалтерського обліку вказують у своїх працях професори Ф.Ф. Бутинець,

Т.В. Давидюк, Ю.Н. Лачінов, С.Ф. Легенчук, Н.М. Малюга, В.Ф. Палій, В.В. Панков, Д.А. Панков, О.М. Петрук, М.Л. Пятков, В.Я. Соколов, Я.В. Соколов, Н.В. Ткачук, К.Ю. Циганков, Л.В. Чижевська та ін. У свою чергу такі дослідники як, наприклад, С.В. Бойко [5], М.О. Козлова [29], І.В. Орлов [43], І.А. Панченко [49], І.Т. Райковська [53], К.С. Сурніна [64], М.М. Шигун [71] акцентують увагу на існування термінологічних проблем бухгалтерського обліку та наводять альтернативні варіанти їх вирішення відносно окремих об'єктів бухгалтерського обліку. Однак, незважаючи на багатий науковий доробок, проблема формування мови економіки та бухгалтерського обліку зокрема не вичерпана.

Метою дослідження є виявлення термінологічних проблем мови бухгалтерського обліку, зокрема в частині використання таких понять як “активи”, “майно”, “ресурси”, “господарські засоби”, “капітал” на основі систематизації та аналізу прийнятої практики їх використання.

Викладення основного матеріалу. Одним з ключових питань, в межах розуміння яких слід вирішувати окреслену проблематику, є розуміння сутності мови науки. Узбек К.М. наголошує: “необхідною умовою наукового дослідження є вироблення спеціальної мови науки, яка постійно розвивається в міру того, як наукове знання проникає у всі області, що досліджуються. Наука ґрунтується на фактах та експериментальній перевірці, мова науки пов'язана з чіткою та однозначною фіксацією її предмету та розробленою термінологією” [69]. Будь-яка наука крім всього має стійкий понятійний апарат, який дозволяє спілкуватися вченим зрозумілою їм мовою та передавати свої знання учням і наступним поколінням вчених [26].

У словнику з логіки знаходимо наступне визначення: мова науки – це система понять, знаків, символів, що створюється і використовується тією або іншою областю наукового пізнання для отримання, обробки, зберігання і застосування знань. Мова науки відрізняється точністю і однозначністю своїх понять. Вона виникає і формується як засіб пізнання певної області явищ, і її специфіка визначається як особливостями області, що вивчається, так і методами її пізнання. Мову науки намагаються формувати таким чином, щоб уникнути недоліків природної мови: багатозначності термінів, розпливчатості та невизначеності їх змісту, двозначності виразів... [56]. На думку А. Ейнштейна “наука прагне до максимальної точності та ясності понять, їх взаємозв'язку та відповідності чуттєвим даним” [73]. Стьюпін В.С. стверджує: “Для того, щоб описати явища, які досліджуються, вона (наука) прагне як найчіткіше фіксувати свої поняття та визначення. Вироблення наукою спеціальної мови, придатної для опису нею об'єктів, незвичайних з точки зору здорового глузду, є необхідною умовою наукового дослідження. Мова науки постійно розвивається в міру її проникнення у все нові області об'єктивного світу” [62, с. 113]. Ткачук Н.В. формулює вимоги до наукових термінів наступним чином: “Науковий термін повинен мати точно певну область значень, тобто повинна існувати строго певна безліч об'єктів, яка описується цим терміном. Вважається за неприпустиме, щоб в одній і тій же науці: при вимовленні терміну дослідники уявляли собі різні об'єкти; один і той же термін описував в різних випадках різні об'єкти” [67, с. 30]. На жаль, ситуація, що склалася сьогодні в науковій мові бухгалтерського обліку є діаметрально протилежною. Як бачимо, ключовим

моментом, на який звертається увага при формуванні мови науки, є точність і однозначність її понять.

Хоча з цього приводу існують і діаметрально протилежні думки. Наприклад, В.В. Налімов стверджує, що "терміни науки мають ще більший поліморфізм, ніж слова повсякденної мови. І це зрозуміло – у них вміщується більший смисловий зміст, ніж у словах повсякденної мови" [40, с. 121]. Багатозначність термінів мови науки дослідник пояснює таким критерієм як об'єм "кодованої інформації", що залежить, перш за все, від культурного розвитку суспільства, науки, зокрема, появи нових галузей знання, міждисциплінарних наук, мети наук, динамічності процесів засвоєння і перетворення наукових знань. На відміну від повсякденної, мова науки носить більш яскраво виражений кодований характер. Глибина кодування, або, інакше кажучи, інформаційна місткість понять, росте в часі в міру розвитку концепцій [40, с. 131]. Антіпова О.П. також допускає існування багатозначності понять мови науки. Підвищений поліморфізм мови науки автор пояснює концептуальним характером термінів: чим глибша і складніша концепція, що кодується терміном, тим більший його поліморфізм [3, с. 4]. З наведеними твердженнями погодитися важко, оскільки така багатозначність часто стає причиною неможливості однозначно сприймати та інтерпретувати одну й ту ж інформацію декількома різними користувачами.

Як зазначає Л. Дротянко "із прискоренням розвитку науки, особливо в кінці ХХ – на поч. ХХІ ст., на перетині різних галузей знань виникає все більше нових наук, що досліджують спільні проблеми чи об'єкти, оперуючи при цьому однаковими термінами, що "ніби балансують на краях суміжних наук" [15, с. 53]. У розвиток підтримки наведеної позиції О.П. Антіпова зазначає, що "однакові, на перший погляд, терміни, що використовуються в різних галузях наук, мають свій відтінок значення" [3, с. 4]. На думку О.П. Антіпової "що сьогодні доцільніше говорити про не стільки про багатозначність, скільки про гнучкість термінів, їх здатність "мігрувати" з однієї галузі науки до іншої, корегуючи, уточнюючи, дещо змінюючи своє значення відповідно до запитів наукової галузі" [3, с. 4-5]. І така ситуація ускладнює сприйняття та розуміння наукових досягнень.

Не є винятком з описаної ситуації й економіка та бухгалтерський облік як її окрема галузь. Ось що з цього приводу зазначає К.Ю. Циганков: "відсутність недвизначної термінології – слабе місце економіки і інших пов'язаних з нею наук. На аналогічний докір заслуговує і бухгалтерія" [67, с. 30]. Бенсон А. також звертає увагу на відсутність в "економічній науці" нормального понятійного апарату та грамотно і фундаментально сформульованих цілей: "Надуманість економічної науки проявляється у тому, що вона не намагається, як слід, розробити свою термінологію... Від економістів складно очікувати вирішення проблем, які вони не можуть навіть поставити та чітко сформулювати..." [26].

Однією з тенденцій сучасного мовознавства є, за словами Е.С. Кубрякової, його яскраво виражений міждисциплінарний характер. В цих умовах виникає необхідність систематизації понятійного апарату. Використовуючи досвід і понятійний апарат різних дисциплін стосовно тієї чи іншої мовної проблеми, необхідно "ніби заново їх осмислити й інтерпретувати в рамках єдиної наукової дисципліни, оскільки дуже важливо, щоб їх поєднання з низкою нововведених понять не тільки не було б механістичним, але і було б приведено до певної аналітичної системи" [6, с. 55].

Так, важливим у вирішенні мовної проблеми бухгалтерського обліку є визначення зв'язків

бухгалтерського обліку як науки з іншими науками. Ось що з цього приводу зазначає В.В. Панков: "бухгалтерський облік не можна розглядати відособлено від інших дисциплін. Теорія обліку, відзначає учений, представлена в підручниках і освітніх програмах, розглядається у відриві від тих міждисциплінарних зв'язків, які забезпечують розвиток реальної облікової практики. Не береться до уваги системна парадигма, що визначає місце обліку в комплексі інших наук про управління і зв'язок його з іншими дисциплінами (право, соціологія і так далі)" [47, с. 52; 67, с. 34]. Підтверджуючи існування мовних проблем економіки та бухгалтерського обліку, Д.А. Панков, стверджує: "категорії економічної теорії в силу високого рівня своєї абстракції покликані відображати економічні явища, головним чином, на макрорівні, а бухгалтерський облік в силу своєї природної функціональної приналежності суб'єктам господарювання – на мікрорівні. Однак, такий стан справ не означає, що теорія бухгалтерського обліку та звітності повинні існувати автономно і не намагатися спробувати довести якісний рівень своїх методик до можливості формування інформаційних масивів відповідно до вимог економічної теорії, якщо не в макроекономіці, то хоча б в частині мікроекономіки [46]. До списку категорій, якими оперує економічна теорія та які неспівставні з ними ні в кількісному вимірюванні, ні в якісній інтерпретації бухгалтерських показників Д.А. Панков відносить такі, як додана вартість, рента. Приклади подібного роду методологічних невідповідностей при бажанні можна продовжувати практично до нескінченності... Якщо існує економічна категорія, яка не має свого достовірного кількісного вираження, то незрозуміло, яким чином можна проводити аналіз її сутності, змісту, динаміки [46]. "З одного боку, економічна теорія оперує цілою системою категорій (рента, фактори виробництва, доходи, витрати виробництва, інвестиції, економічний прибуток, додана вартість та інші), які за своїм визначенням повинні підлягати чіткому кількісному вимірюванню. З іншого боку, показники, що відображаються в бухгалтерському обліку та звітності, дають кількісне вираження якимось своїм категоріям (виручка, витрати, затрати, собівартість продукції, додана вартість, бухгалтерський прибуток та інші), які часто ні за своєю суттю, ні за своїм змістом не задовольняють вимог економічної теорії" [46].

Аналогічну позицію займає М.Ю. Медведєв, стверджуючи, що в бухгалтерському обліку вводяться терміни, незважаючи на їх волаючу невідповідність економічним реаліям. Учений назвав їх бухгалтерськими артефактами – поняттями, відсутніми в реальній дійсності (записані в нормативній базі бухгалтерського обліку, але відсутні в економіці). Медведєв М.Ю. відзначає, що більшість об'єктів бухгалтерського балансу і його розділи – це бухгалтерські артефакти. Наприклад, економіці невідомо, що таке основні засоби: економіка не оперує даним поняттям, оскільки не знаходить йому економічної відповідності насправді. А бухгалтерський облік знаходить: не те, щоб виконує за економіку її роботу, просто вводить термін у вживання, після чого даний термін починає як би існувати насправді. Існує він, як було сказано, не у вигляді економічного об'єкту або процесу, а виключно у вигляді бухгалтерського показника, що друкується в бухгалтерських звітах і обговорюваного в підручниках по бухгалтерському обліку. Для усвідомлення того, що ховається за бухгалтерськими артефактами, необхідно удаватися до понять класичної економіки або розглядати майновий комплекс з власних наукових позицій [39, с. 45; 67, с. 32].

На основні проблеми мови бухгалтерського обліку вказує Н.В. Ткачук (рис. 1).

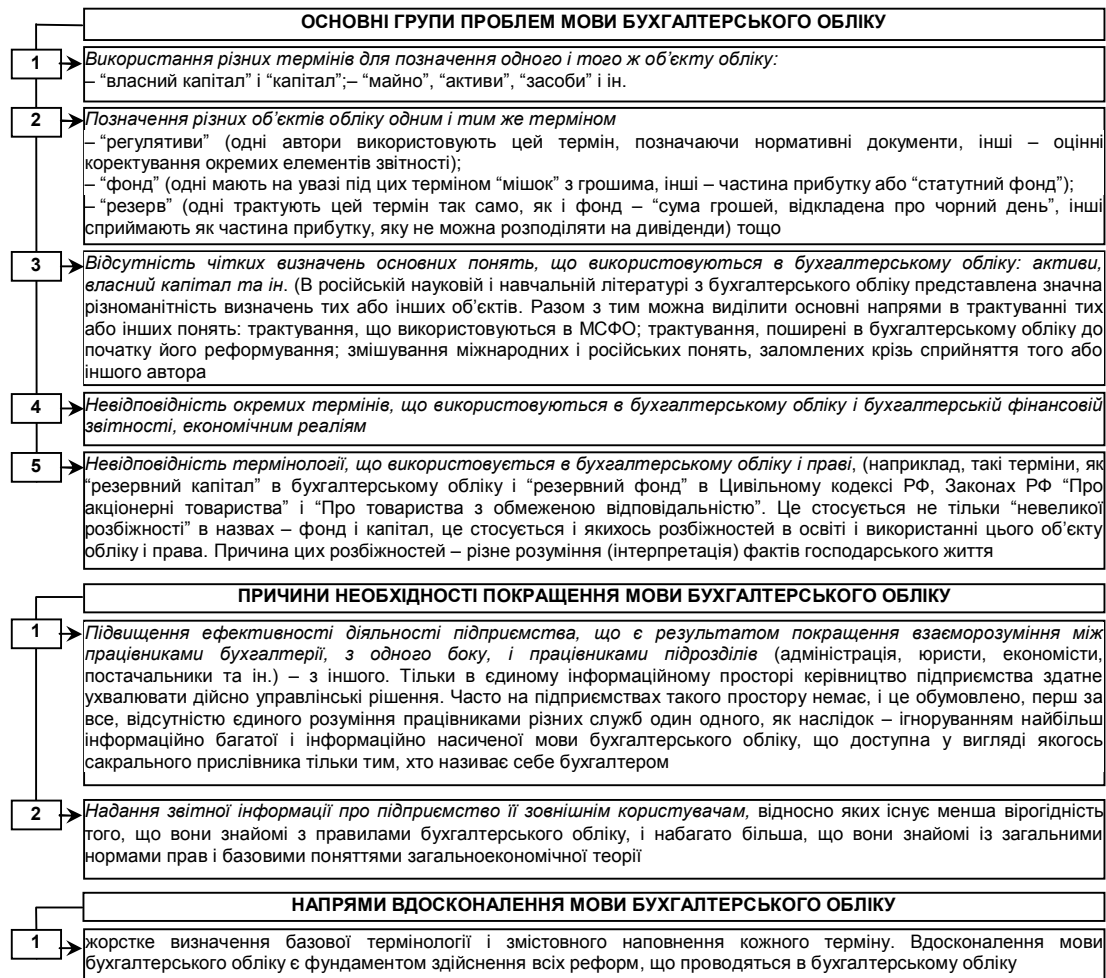

Рис. 1. Проблеми мови бухгалтерського обліку (джерело: згруповано на основі [59; 67])

Панков Д.А. зазначає: “Існуючі розбіжності у трактуваннях та методах кількісного вимірювання індикаторів, які відображають стан економічних процесів та явищ в системі категорій економічної теорії та бухгалтерського обліку, негативно позначаються на стані економічної науки в цілому. Економічна теорія втрачає об'єктивний та достовірний інформаційний базис для досягнення своїх цілей, а бухгалтерський облік та звітність втрачають свою економічну та соціальну значимість через недостатню запитуваність даних, що генеруються ними”. Одним з найбільш перспективних напрямів розвитку науки про бухгалтерський облік, звітності, економічного аналізу, контролю та аудиту Д.А. Панков визначає максимально можливе нівелювання цих протиріч шляхом приведення методів оцінки та обліку економічних показників відповідно до їх політекономічної сутності та змісту [46]. Враховуючи, що об'єктом бухгалтерського обліку є господарські операції, правомірність і законність здійснення яких, а також можливість їх відображення в системі бухгалтерського обліку встановлюється на підставі аналізу їх відповідності нормам різних галузей права, а облікова інформація, сформована на виході, використовується у фінансовому аналізі, фінансовому менеджменті, економіці підприємства, економічній статистиці, фінансах підприємств тощо, питання узгодження термінології, що використовується, набуває особливої гостроти та актуальності.

Однією з проблем, що існують сьогодні в економіці, зокрема в різних галузях економічної науки та спеціальностях, передбачених переліком Вищої атестаційної комісії України, є неузгодженість термінології, яка використовується. Так, одним з напрямів такої неузгодженості є трактування понять “ресурси”, “майно”,

“активи”, “господарські засоби”, “фактори виробництва”, “капітал”, які використовуються як в бухгалтерському обліку, так і в інших економічних спеціальностях. Окреслена проблема не є надуманою. Підтвердження її існування простежується як в законодавстві, так і в навчальній літературі.

Зокрема, в ході проведеного аналізу законів про бухгалтерський облік 6 країн встановлено, що однією з причин ситуації, яка склалася, є неузгодженість використання вказаних термінів в нормативних актах з бухгалтерського обліку.

Ототожнення термінів “активи” і “майно” простежується в бухгалтерському законодавстві ряду країн.

Так, згідно ст. 3 Закону Азербайджанської Республіки “Про бухгалтерський облік” [17] майном підприємства є сукупність оборотних і необоротних активів.

Аналогічне трактування знаходимо в ст. 2 Закону Республіки Молдова “Про бухгалтерський облік” [19]: майно – сукупність оборотних і необоротних активів підприємства.

Наступним підходом є ототожнення термінів “майно” і “ресурси”. Приклад такого підходу знаходимо в ст. 3 Закону Естонії “Про бухгалтерський облік” [23], відповідно до якої майно визначається як ресурси, що знаходяться у володінні особи, зобов'язаної вести бухгалтерський облік.

Деяко інакше використана термінологія в Законі Туркменістану “Про бухгалтерський облік” [21]. Зокрема ст. 12 вказаного закону оперує поняттям “капітал підприємства”, що складається з активного капіталу і пасивного капіталу. При цьому активний капітал визначається як сукупність основних засобів, нематеріальних ресурсів (активів), фінансових інвестицій,

матеріальних оборотних коштів, засобів в поточних розрахунках і грошових коштів.

Як затверджує проф. Я.В. Соколов, "розповсюдження ідей МСФО привело до виникнення нового поняття – "ресурси" [58, с. 227].

Наприклад, в п. 8 МСФО 38 "Нематеріальні активи" терміни "активи" і "ресурси" ототожені: **актив – це ресурс**: а) який контролюється підприємством в результаті минулих подій;

б) від якого підприємство чекає отримати майбутні економічні вигоди.

Аналогічне трактування знаходимо в законах про бухгалтерський облік України і Республіки Казахстан:

– **активами є ресурси**, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод в майбутньому (ст. 1 Закону України "Про бухгалтерський облік" [22], п. 4 П(С)БО 2 "Баланс" [52]);

– **активи – ресурси**, контрольовані індивідуальним підприємцем або організацією в результаті минулих подій, від яких очікується отримання майбутніх економічних вигод (ст. 13 Закону Республіки Казахстан "Про бухгалтерський облік" [18]).

Таким чином, термін "ресурси" – на думку проф. Я.В. Соколова – "витісняє терміни "майно" і "засоби" і потенційно припускає відмову від введення до складу активів тільки тих об'єктів, які складають власність підприємства. Замість цього передбачається, що актив включає об'єкти, які знаходяться під контролем адміністрації підприємства" [58, с. 227].

Виходячи з вищезазначеного можна стверджувати, що при описаному вище трактуванні терміну "актив" в основу класифікації ресурсів підприємства фактично покладений бухгалтерський підхід, тобто класифікація активів підприємства. Зокрема, в Україні така класифікація представлена в положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, Плані рахунків бухгалтерського обліку [50], а також Інструкції з його застосування [25].

Беручи за основу класичне трактування економічних ресурсів, прийняте у фундаментальних економічних дисциплінах (економічні ресурси – це всі природні, людські і вироблені людиною ресурси, що використовуються для виробництва товарів і послуг) приходимо до висновку, що визначення активів як ресурсів передбачає значне звуження видів ресурсів (обмежені об'єктами обліку згідно з Планами рахунків,

Інструкціями з їх застосування, а також прийнятій в кожній країні методології бухгалтерського обліку), порівняно з їх видами, що виділяються в літературі з фундаментальних економічних дисциплін. Наприклад, в Україні до складу об'єктів бухгалтерського обліку не включено такий ресурс як людський капітал. Представляється можливим стверджувати про неповне охоплення бухгалтерським обліком економічних ресурсів, що використовуються підприємством.

В українському законодавстві склалася парадоксальна ситуація: "відсутня чітка відповідь на питання, що саме з позиції бухгалтерського, цивільного і господарського законодавства відображає в бухгалтерському обліку господарюючий суб'єкт: активи, майно або ресурси? У національних нормативних актах з бухгалтерського обліку термін "майно" не використовується, тоді як господарське і цивільне законодавство оперують терміном "майно", не використовуючи при цьому терміни "активи", "ресурси". Здійснюючи господарські операції з майном з погляду господарського і цивільного законодавства України підприємство в бухгалтерському обліку має відображати активи, що є одночасно контрольованими ресурсами.

Так, наприклад, термін "майно" широко використовується як в нормативних актах України, так і в економічній літературі. Зокрема, п. 1 ст. 190 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) визначено, що "майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки". Причому відповідно до п. 2 ст. 190 майнові права є неспоживною річчю і визнаються речовими правами. Визначення поняття "майно" викладено також в Господарському кодексі України (далі – ГК України), відповідно до п. 1 ст. 139 якого майном є сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів. В свою чергу поняття речей регулюється ЦК України, відповідно до ст. 179 якого річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Залежно від економічної форми, якої може набувати майно у процесі здійснення господарської діяльності, ГК України передбачено види майнових цінностей (рис. 2).

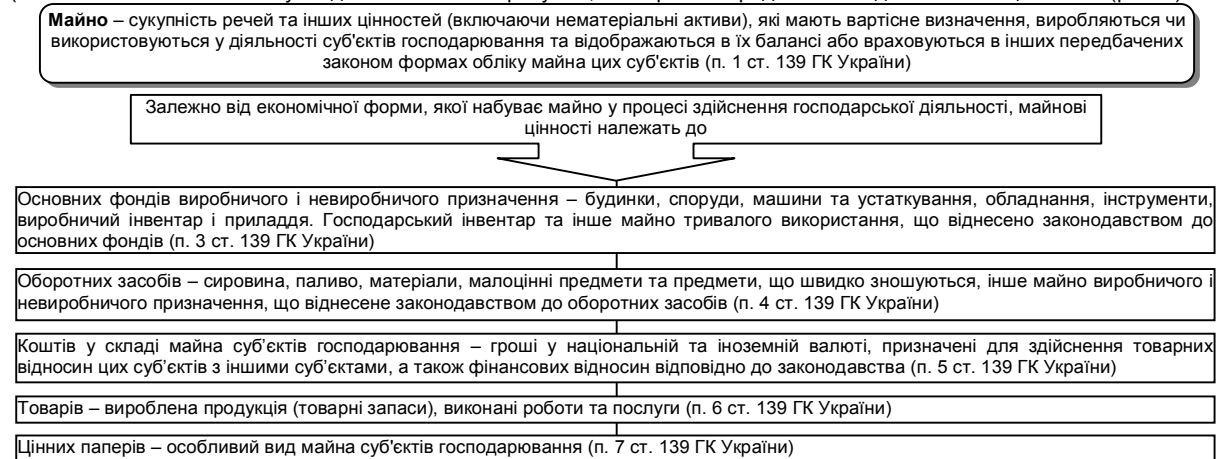

Рис. 2. Склад майна відповідно до Господарського Кодексу України

Як бачимо, ГК України та ЦК України оперують поняттям "майно", не "прив'язуючи" його до активів та ресурсів. Натомість в Податковому кодексі України [51] (далі – ПК України) зроблено спробу привести у відповідність ці терміни, яка завершилася невдачею. Оскільки в ст. 14 ПК України задекларовано: поняття активи вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" (пп. 2 п. 1 ст. 14 ПК України); майно – у значенні, наведеному в Цивільному кодексі України (пп. 105 п. 1

ст. 14 ПК України). "Мова закону, – наголошує П.І. Жигалкін, – повинна бути простою, чіткою, зрозумілою, не допускаючи двояких тлумачень, запобігати можливим дискусіям і т.ін." [16, с. 8].

Доречною тут є позиція Г.А. Тимофіївої, яка стверджує: "Визначення понять відіграє важливу роль, адже правові поняття є вихідним матеріалом для створення нормативно-правового акта. Втілені в тексти нормативно-правових актів поняття створюють належні умови для однозначного сприйняття і тлумачення

правових норм, вони є дороговказом у правозастосовній практиці" [66, с. 494].

Наприклад, відповідно до п. 2 ст. 1 Закону Російської Федерації "Про бухгалтерський облік" [20] від 21 листопада 1996 р. № 129-ФЗ, об'єктами бухгалтерського обліку є майно і зобов'язання підприємств. Як бачимо, бухгалтерське законодавство використовує зазначені поняття, не даючи їм спеціальних визначень. Отже, для цілей бухгалтерського обліку мають силу визначення понять майна і зобов'язань, передбачені

цивільним законодавством Російської Федерації, і відповідні норми цивільного права, що регулюють економічні відносини, пов'язані з майном як предметом господарських операцій і зобов'язаннями, що формують порядок їх здійснення.

Серед авторів підручників та навчальних посібників також спостерігається неузгодження підходів щодо диференціації (ототожнення) понять "активи", "майно" та "ресурси" (табл. 1).

Таблиця 1. Приклади ототожнення понять "активи", "майно" та "ресурси" у навчальній літературі

№ з/п	Автор	Ототожнення понять
1	2	3
<i>Приклади ототожнення понять "активи" та "ресурси"</i>		
1	Булатова З.Г., Булатов М.А. [7]	Згідно бухгалтерської термінології економічні <u>ресурси</u> розглядаються як <u>активи</u> (активний капітал) (с. 25)
2	Бутинець Ф.Ф. [9]	В бухгалтерському обліку економічні <u>ресурси</u> підприємства розглядаються як його <u>активи</u> (с. 20)
3	Валуєв Б.І. [10]	<u>Активи</u> – це <u>ресурси</u> , отримані в результаті минулих подій, використання яких, як передбачається, приведе до збільшення економічних вигод у майбутньому (с. 39)
4	Вороніна Л.І. [12]	<u>Майно</u> підприємства (<u>активи</u>) – це <u>ресурси</u> (сукупність матеріальних та грошових цінностей, а також юридичні відносини з іншими підприємствами та особами, тобто права), які контролюються підприємством в результаті подій минулих періодів, від яких підприємство очікує економічні вигоди в майбутньому (с. 39)
5	Грабова Н.М. [13]	<u>Активи</u> – це <u>ресурси</u> підприємства, які мають активно працювати і давати прибуток (с. 17)
6	Деващук Л.Г., Ермалаєва В.І., Квач Я.П., Рудинська О.В. [65]	<u>Активи</u> – це <u>ресурси</u> , контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому (с. 20)
7	Донцова Л.В., Нікіфорова Н.О. [14]	<u>Активи</u> це економічні <u>ресурси</u> , які контролюються підприємством (с. 93)
8	Кожарський В.В., Кожарська Н.В. [27]	Економічні <u>ресурси</u> є <u>активами</u> господарюючого суб'єкта (с. 36)
9	Кутер М.І. [34]	Економічні <u>ресурси</u> або <u>активи</u> підприємства (с. 44)
10	Лисенко Л.І. [37]	<u>Майно</u> (<u>активи</u> , <u>ресурси</u>) – щось, що володіє вартістю, все те, чим розпоряджається господарюючий суб'єкт для здійснення різних видів діяльності (с. 47)
11	Нідлз Б., Андерсон Х., Колдуелл Д. [41]	Згідно бухгалтерської термінології економічні <u>ресурси</u> розглядаються як <u>активи</u> , а кредиторська заборгованість – як пасиви (с. 20)
12	Селєзньова Н.М., Іоновна О.Ф. [55]	<u>Активи</u> – це <u>ресурси</u> підприємства, виражені в грошовому вимірнику, отримані в результаті подій минулих періодів, що належать йому на праві власності або контролюються, забезпечують отримання доходу в майбутньому (с. 33)
13	Сопко В.В. [60]	Господарські засоби (<u>ресурси</u>) підприємства поділяються на необоротні (основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, фінансові інвестиції і заборгованість) та оборотні (запаси, кошти, розрахунки та інші активи) (<u>активи</u>) (с. 18)
15	Сопко В.В., Сопко О.В. [61]	<u>Активи</u> – це <u>ресурси</u> , які одержані підприємством у результаті минулих подій та тепер контрольовані ним, використання яких, як очікується, призведе до збільшення економічних вигод у майбутньому (с. 25)
15	Швець В.Г. [70]	<u>Активи</u> – це <u>ресурси</u> , отримані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигод у майбутньому (с. 35-36)
16	Яремко І.Й. [75]	Загальна сума <u>активів</u> матеріально-речового змісту – це економічні <u>ресурси</u> (с. 8)
<i>Приклади ототожнення понять "активи" та "майно"</i>		
1	Адамов Н.А., Рогуленко Т.М., Александрова Н.І. [1]	<u>Майно</u> (<u>активи</u>) (с. 14)
2	Алборов Р.А. [2]	<u>Майно</u> (господарські засоби) підприємства поділяються на дві групи: необоротні і оборотні <u>активи</u> (с. 33) <u>Майно</u> (<u>активи</u>) підприємства (с. 34-35)
3	Ашмаріна Е.М. [4]	<u>Майно</u> (<u>активи</u>) підприємства за складом і функціональним призначенням (характером використання в господарській діяльності) поділяються на дві групи: необоротні активи і оборотні активи (с. 79-80)
4	Бутинець Ф.Ф. [9]	У бухгалтерському обліку засоби (<u>майно</u>) – це господарські факти як явища та господарські факти як процеси, згруповані за майновим аспектом, їх називають <u>активом</u> (с. 18)
5	Вороніна Л.І. [12]	<u>Майно</u> підприємства (<u>активи</u>) (с. 39)
6	Вороніна Л.І. [11]	<u>Майно</u> підприємства (господарські засоби) поділяються на необоротні та оборотні <u>активи</u> (с. 25)
7	Зарицький А.Е. [24]	Загальну інформацію про склад та величину <u>майна</u> підприємства можна отримати завдяки аналізу бухгалтерського балансу, який дає загальну вартісну характеристику господарських засобів підприємства (<u>актив</u> балансу)...(с. 40)
8	Кожарський В.В., Кожарська Н.В. [28]	<u>Майно</u> підприємства складається з необоротних та оборотних <u>активів</u> (с. 45)
9	Кондраков Н.П. [31]	<u>Майно</u> підприємства розподіляється на дві групи: необоротні <u>активи</u> (основний капітал) та оборотні <u>активи</u> (оборотний капітал) (с. 22)
10	Кондраков Н.П. [30]	<u>Майно</u> підприємства: оборотні і необоротні <u>активи</u> (с. 7)
11	Кутер М.І. [34]	<u>Майно</u> економічного суб'єкта (<u>активи</u>) (с. 45)
12	Лисенко Л.І. [37]	<u>Майно</u> (<u>активи</u> , <u>ресурси</u>) – щось, що володіє вартістю, все те, чим розпоряджається господарюючий суб'єкт для здійснення різних видів діяльності (с. 47)
13	Нікітін В.М., Нікітіна Д.А. [42]	<u>Активом</u> називається та частина балансової таблиці, в якій показується <u>майно</u> , згруповане за складом та розміщенням (с. 69)
14	Палій В.Ф. [45]	Загальна вартість <u>майна</u> підприємства дорівнює сумі аналітичного балансу-нетто (с. 24). Тобто <u>майно</u> дорівнює <u>активу</u> балансу
15	Панков Д.О., Глотова Л.В., Воскресенська Л.С. [48]	<u>Активи</u> – це <u>майно</u> , в тому числі майнові права, виключні права на результати інтелектуальної діяльності, що обліковуються підприємством в результаті господарської діяльності (с. 12)

Продовження табл. 1

1	2	3
16	Сопко В.В., Сопко О.В. [61]	Активи – це майно підприємства, яке воно має у своєму розпорядженні (с. 25)
17	Стражев В.І. [63]	Актив – перелік майна (засобів) підприємства з зазначенням їх вартості (с. 24)
18	Тумасян Р.З. [68]	Майно підприємства являє собою сукупність необоротних і оборотних засобів (с. 17). Господарські засоби підприємства поділяються на необоротні та оборотні засоби (активи) (с. 16)
19	Швець В.Г. [70]	Оскільки майно відображають в активі балансу, то прийнято майно називати активом (с. 35)
20	Шліцнер Р. [72]	Майно (активи) (с. 135)
21	Яблукова Р.З. [74]	Актив показує майно підприємства (с. 32)
22	Яремко І.І. [75]	Поняття <u>активи</u> та <u>майно</u> взаємозамінює та ототожнює (с. 36)
23	Яремко І.І. [76]	Оскільки майно відображають в активі балансу, то прийнято майно називати активами (с. 18)
Приклади ототожнення понять "ресурси" та "майно"		
1	Бурмістрова Л.М. [8]	Об'єкти бухгалтерського обліку поділяються на <u>майно</u> (ресурси підприємства) та джерела цих ресурсів (зобов'язання підприємства) (с. 80)
2	Вороніна Л.І. [12]	Майно підприємства (активи) – це ресурси (сукупність матеріальних та грошових цінностей, а також юридичні відносини з іншими підприємствами та особами, тобто права), які контролюються підприємством в результаті подій минулих періодів, від яких підприємство очікує економічні вигоди в майбутньому (с. 39)
3	Зарицький А.Е. [24]	Для організації процесу виробництва будь-яке підприємство повинно розпорядитися відповідними ресурсами, тобто володіти майном (с. 39)
4	Лисенко Л.І. [37]	Майно (активи, ресурси) – щось, що володіє вартістю, все те, чим розпоряджається господарюючий суб'єкт для здійснення різних видів діяльності (с. 47)
5	Яремко І.І. [75]	Майно складається з усіх ресурсів підприємства (с. 36)

Проблема узгодження понятійного апарату в економічних науках набуває особливо гострого звучання з точки зору викладання базових курсів економічних дисциплін у старших класах загальноосвітніх шкіл, а також економічних дисциплін у вищій школі. Так, наприклад, аналіз положень освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальностями напряму 0501 – "Економіка і підприємництво" [44] дає підстави стверджувати, що сутність, яка вкладається в зміст поняття "капітал" кардинально відрізняється в базових економічних дисциплінах та бухгалтерському обліку. У зв'язку з чим логічним є питання, як студент може орієнтуватися у множині, багатозначності та гнучкості

термінології, яку він вивчає, якщо на науковому та методологічному рівнях відсутня єдність у підходах до їх трактування. Випускник, який здобув освіту, сьогодні не в змозі, аналізуючи звітність, чітко та однозначно відповісти на елементарне питання: яка вартість майна підприємства, що належить йому на праві власності, якою сумою фінансових ресурсів розпоряджається суб'єкт господарювання і т.д. Для відповіді на них необхідна маса уточнюючих питань до суб'єкта, який ставить відповідне питання.

Усвідомлюючи наявність проблеми формування мови економіки, Т.Н. Кондратьєва робить спробу виявити взаємозв'язок термінів, що використовуються різними галузями економічної науки (табл. 2)

Таблиця 2. Співвідношення понять в різних галузях економічної науки [32, с. 15-16]

Галузі економічної науки	Поняття			
Економічна теорія. Фінанси	Матеріальні фактори виробництва беруть участь в одному виробничому циклі – оборотні виробничі фонди		Засоби виробництва беруть участь в декількох виробничих циклах – основні виробничі фонди	
	↓		↓	
Бухгалтерський облік. Фінанси	Предмети праці	Засоби праці		
	матеріальні запаси	(МШП)		матеріальні умови виробництва
		інвентар і господарські цінності, спеціальне оснащення і одяг	інші засоби праці	
сировина, матеріали, купівельні напівфабрикати, паливо, тара	елементи оборотних активів (оборотні засоби)		елементи необоротних активів (основних засобів)	
Фінанси	Як синоніми терміну використовуються терміни "оборотні засоби" та "оборотний капітал"		Як синоніми терміну використовуються терміни "основні засоби" та "основний капітал"	

Однак, як бачимо, автор залишив поза увагою поняття "ресурси", "майно", "господарські засоби", "активи".

Таким чином, без перебільшення можна стверджувати про важливість розробки термінологічного апарату у розвитку економічної думки для уникнення розбіжностей в трактуванні базових понять між такими сферами економічної науки як економічна теорія, економіка підприємств, економічна статистика, фінанси підприємств, економічний аналіз, фінансовий менеджмент, бухгалтерський облік, господарський контроль, а також господарське право.

Важко тут не підтримати позицію А.Р. Магамадова, який стверджує, що будь-яка область знання набуває статусу науки тоді, коли вона стає спроможною формулювати результати своїх досліджень певною мовою, що утворює основу певної логічної структури, яка охоплює систему гармонічно пов'язаних між собою вихідних послань, закономірностей, законів, принципів, підходів та методів [38, с. 22]. Логічним тут є питання чи можна вважати наукою бухгалтерський облік, виходячи з наведеного критерію. Доводиться констатувати, що розробка мови бухгалтерського обліку на даний момент ще далека від завершення. Шляхи вирішення вказаної

проблеми С.Ф. Легенчук вбачає у необхідності побудови системи бухгалтерських категорій [35, с. 92]. До фундаментальних понять бухгалтерської науки автор відносить: активи, капітал, зобов'язання, доходи і витрати [36, с. 89]. Варто зазначити, що поодинокі спроби науковців не дозволяють вирішити окреслену проблему, оскільки є розпоршеними в часі та просторі і потребують координації зусиль не лише науковців, а й представників уряду у вигляді ініціювання та розробки програми реформування бухгалтерського обліку, одним з розділів якої було б визначення системи бухгалтерських понять.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз особливостей формування та використання мови бухгалтерського обліку дає підстави стверджувати:

1. Формування мови науки, в тому числі і мови бухгалтерського обліку цікавило не одне покоління вчених, однак, проблема формування мови економіки та бухгалтерського обліку не вичерпана, зокрема в частині використання таких понять як "активи", "майно", "ресурси", "господарські засоби", "капітал".

2. Аналіз підходів до трактування сутності термінів "ресурси", "майно", "активи" дозволяє стверджувати про їх

множинність, що призводить до розбіжностей у трактуванні зазначених термінів у різних сферах економічної науки. Множина підходів до трактування вказаних понять простежується як в чинному законодавстві, так і в навчальній літературі, а також освітньо-професійній програмі підготовки бакалавра за спеціальностями напряму 0501 – “Економіка і підприємництво”.

3. На сьогодні як в Україні, так і в інших країнах риторичним залишається питання співвідношення понять “активи”, “ресурси”, “майно” та точок їх перетину. Підтримуючи позицію вчених щодо подальших дій в частині формування та удосконалення мови бухгалтерського обліку вважаємо за необхідне координувати зусилля науковців та представників уряду у вигляді ініціювання та розробки програми реформування бухгалтерського обліку, одним з розділів якої було б визначення системи бухгалтерських понять.

Список використаної літератури:

1. *Адамов Н.А.* Основы бухгалтерского учета / Н.А. Адамов, Т.М. Рогоуленко, Н.И. Александрова и др.; Под общей редакцией Н.А. Адамова. – СПб.: Питер, 2005. – 256 с.
2. *Алборов Р.А.* Основы бухгалтерского учета: [учебное пособие] / Р.А. Алборов. – М.: Издательство “Дело и Сервис”, 2002. – 288 с.
3. *Антіпова О.П.* Культурно-історичний контекст взаємодії мови науки та природної мови / О.П. Антіпова // “Гілея: науковий вісник”: збірник наукових праць. – 2010. – Випуск 33. – С. 249-255.
4. *Ашмарина Е.М.* Правовые основы бухгалтерского учета и налогового учета, аудита в Российской Федерации: [учебник] / Отв. ред. Е.М. Ашмарина. – М.: Юристъ, 2003. – 255 с.
5. *Бойко С.В.* Суперечність поглядів на визначення повної і обмеженої собівартості / С.В. Бойко // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: Збірник тез та текстів виступів. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – С. 28-30.
6. *Бугорская Н.В.* Язык науки и проблемы теории языка: синхрония и диахрония / Н.В. Бугорская // Известия Алтайского государственного университета / Научный журнал. – 2002. – № 4 (26). – С. 55-60.
7. *Булатова З.Г.* Теория бухгалтерского учета: [учебное пособие] / З.Г. Булатова, М.А. Булатов. – М.: Издательство “Гриф и К”, 1997. – 148 с.
8. *Бурмистрова Л.М.* Финансы и бухгалтерский учет предприятия: [учебник] / Л.М. Бурмистрова. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 224 с.
9. *Бутинець Ф.Ф.* Теорія бухгалтерського обліку: [конспект для студентів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”] / Ф.Ф. Бутинець. – Ч. 1. – Житомир: ЖІТІ, 1997. – 236 с.
10. *Валуєв Б.І.* Теорія бухгалтерського обліку: [навчальний посібник] / Б.І. Валуєв. – Одеса: ОДЕУ; “Принт Майстер”, 2001. – 256 с.
11. *Воронина Л.И.* Основы бухгалтерского учета и аудита: [учебное пособие: в 2-х ч.] / Л.И. Воронина. – Часть 1. Основы бухгалтерского учета. – М.: ПРИОР, 1999. – 240 с.
12. *Воронина Л.И.* Теория бухгалтерского учета: [учебное пособие] / Л.И. Воронина. – М.: Изд-во Эксмо, 2006. – 480 с.
13. *Грабова Н.М.* Теорія бухгалтерського обліку: 2001: [навч. посіб.] / Н.М. Грабова; під ред. М.В. Кужельного. – [6-те вид.]. – К.: А.С.К., 2001. – 272 с.
14. *Донцова Л.В.* Анализ финансовой отчетности: [Учебник] / Л.В. Донцова, Н.А. Никифорова. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство “Дело и Сервис”, 2008. – 368 с.
15. *Дротянко Л.* Наукова і побутова мови у процесі взаємопроникнення культур / Л. Дротянко // Вісник НАН України. – 2005. – № 11. – С. 51-58.
16. *Жигалкін П.І.* Актуальні проблеми кодифікації законодавства про працю / П.І. Жигалкін // Проблеми законності: респ. міжвід. наук. зб. – Харків: Національна юридична академія України, 2001. – Вип. 51. – С. 8-12.
17. Закон Азербайджанской Республики “О бухгалтерском учете” № 999 от 24 марта 1995 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zewo.ru/laws/0998.html>.
18. Закон Республики Казахстан “О бухгалтерском учете и финансовой отчетности” № 234-III от 28.02.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.kz/index.php?uin=1163568134&chapter=11658>
19. Закон Республики Молдова “О бухгалтерском учете” № 113-XVI от 27.04.2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mf.gov.md/ru/actnorm/contabil/lawcontabil>.
20. Закон Российской Федерации “О бухгалтерском учете” № 129-ФЗ от 21.11.1996 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/popular/buch/53_1.html#p40.
21. Закон Туркменистана “О бухгалтерском учете” от 20 декабря 1996 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon-turkmenistana.narod.ru/buh-uchet.htm>.
22. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” № 996-XIV від 16 липня 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
23. Закон Эстонии “О бухгалтерском учете” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hot.ee/estonianlegislation/11.htm>.
24. *Зарицкий А.Е.* Анализ финансово-хозяйственной деятельности / А.Е. Зарицкий. – М.: АСТ; СПб.: Сова; Владимир: ВКТ, 2010. – 160 с.
25. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена Наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/instr291>.
26. *Катасонов В.Ю.* “Смерть экономики” и кое-что об “экономической филологии” [Електронний ресурс] / В.Ю. Катасонов – Режим доступу: <http://wargax.net/95/09/economics.html>.
27. *Кожарский В.В.* Основы бухучета / В.В. Кожарский, Н.В. Кожарская. – Мн.: ООО “Соврем. шк.”, 2006. – 350 с.
28. *Кожарский В.В.* Теория бухгалтерского учета в вопросах и ответах / В.В. Кожарский, Н.В. Кожарская. – Минск: Изд-во Гревцова, 2009. – 224 с.
29. *Козлова М.О.* Резервы, забезпечення, регулятиви: сутність та проблеми термінології / М.О. Козлова // Вісник ЖІТІ / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – № 1(27). – С. 80-89.
30. *Кондраков Н.П.* Бухгалтерский (финансовый, управленческий) учет: [учеб.] / Н.П. Кондраков. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 448 с.
31. *Кондраков Н.П.* Бухгалтерский учет: [учебник] / Н.П. Кондраков. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 592 с.
32. *Кондратьева Т.Н.* Финансы предприятий. В схемах и таблицах: [пособие] / Т.Н. Кондратьева. – Минск: Выш. шк., 2007. – 238 с.
33. *Кривецкая Т.П.* Модели учетных систем в мировой практике / Т.П. Кривецкая // Институциональные аспекты бухгалтерского учета и контроля: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 80-летию кафедры бухгалтерского учета и аудита (30 июня 2011 г.) / Под ред. В.В. Панкова, В.И. Петровой. – в 2 т. – Т. 1. – Москва: ГОУ ВПО “РЭУ им. Г.В. Плеханова”, 2011. – 240 с. – С. 66-73.
34. *Куттер М.И.* Бухгалтерский учет: основы теории: [учебное пособие] / М.И. Куттер. – М.: “Экспертное бюро-М”, 1997. – 496 с.
35. *Левенчук С.Ф.* Необхідність розробки системи бухгалтерських категорій / С.Ф. Легенчук // Стратегічні напрями розвитку бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту: тези доп. Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 45-річчю кафедри бухгалтерського обліку КНТЕУ (Київ, 15 березня 2012 р.) / відп. ред. Л.В. Нападковська. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 356 с. – С. 91-92.
36. *Легенчук С.Ф.* Про необхідність побудови бухгалтерської наукової картини світу / С.Ф. Легенчук // Соколовские чтения в Житомире: наследие и развитие идей великого ученого: сборник тезисов научной Интернет-конференции, посвященной памяти Заслуженного профессора Житомирского государственного технологического университета Я.В. Соколова (17 июня 2011 г., Житомир). – Житомир: ЖГТУ, 2011. – 164 с. – С. 88-89.
37. *Лысенко Л.И.* Бухгалтерский учет: основы теории: [учеб. пособие] / Л.И. Лысенко. – Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2006. – 380 с.
38. *Магаматов А.Р.* Становление теории конкурентного менеджмента / А.Р. Магаматов // Методи та засоби управління розвитком транспортних систем. – 2011. – № 18. – С. 18-32.
39. *Медведев М.Ю.* Как понимать

- баланс: [Учебно-практическое пособие] / М.Ю. Медведев. – М.: Проспект, 2008. – 232 с. 40. *Налимов В.В.* Вероятностная модель языка. О соотношении естественных и искусственных языков / В.В. Налимов. – М.: Наука, 1979. – 68 с. 41. *Нидлз Б.* Принципы бухгалтерського учета: [пер. с англ.] / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл; под ред. Я.В. Соколова. – 2-е изд., стереотип. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с. 42. *Никитин В.М.* Теория бухгалтерского учета: [курс лекций] / В.М. Никитин, Д.А. Никитина. – М.: Издательство “Дело и Сервис”, 1999. – 320 с. 43. *Орлов И.В.* Подвигна природа акцій: особливості термінології та обліку / І.В. Орлов // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: Збірник тез та текстів виступів. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 80 с. – С. 55. 44. *Павленко А.Ф.* Галузевий стандарт вищої освіти: [освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальностями напряму 0501 – “Економіка і підприємництво”] / колектив авторів під загальним керівництвом А.Ф. Павленка. – К.: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2006. – 126 с. 45. *Палий В.Ф.* Новая бухгалтерская отчетность. Содержание и методика анализа / В.Ф. Палий. – М.: “Журнал “Контроллинг””, 1991. – 64 с. 46. *Панков Д.А.* Учет и экономическая теория: проблемы гармонизации / Д.А. Панков // Стратегічні напрями розвитку бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту: тези доп. Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 45-річчю кафедри бухгалтерського обліку КНТЕУ (Київ, 15 березня 2012 р.) / відп. ред. Л.В. Нападівська. – К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2012. – 356 с. – С. 121-122. 47. *Панков В.В.* Институциональный подход и теория учета / В.В. Панков // Бухгалтерский учет. – 2008. – № 1. – С. 51–55. 48. *Панков Д.А.* Бухгалтерский учет: [учеб.-практ. пособие] / Д.А. Панков, Л.В. Глотова, Л.С. Воскресенская и др.; под ред. д-ра экон. наук, проф. Д.А. Панкова. – Минск: БГЭУ, 2008. – 289 с. 49. *Панченко І.А.* Предмет і об’єкт судово-бухгалтерської експертизи: проблема визначення / Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: Збірник тез та текстів виступів – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 80 с. – С. 60. 50. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0892-99>. 51. Податковий кодекс України № 2856-VI (2856-17) від 23.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. 52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 “Баланс” № 87 від 31.03.99, затверджено наказом Міністерства фінансів України 31.03.99 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0396-99&p=1315484835558777>. 53. *Райковська І.Т.* Фінансовий та управлінський аналіз: проблема термінології / І.Т. Райковська // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева: Збірник тез та текстів виступів. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 80 с. – С. 71-72. 54. *Ришар Ж.* Бухгалтерский учет: теория и практика / Ж. Ришар: [Пер. с фр. под ред. Я.В. Соколова]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 56 с. 55. *Селезнева Н.Н.* Анализ финансовой отчетности организации: [учеб. пособие для студентов вузов по специальности “Бухгалтерский учет, анализ и аудит” (080109), слушателей курсов по подготовке и переподготовке бухгалтеров и аудиторов] / Н.Н. Селезнева, А.Ф. Ионова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 583 с. 56. Словарь логики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mirslovarei.com/content_log/JAzyk-Nauki-417/html. 57. *Соколов В.Я.* Теоретические начала двойной записи: автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.12 / В.Я. Соколов. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2007. – 50 с. 58. *Соколов Я.В.* Актив – это очень сложно / Я.В. Соколов // Бухгалтерский учет – веселая наука: Сборник Статей. – М., ООО “1С-Паблишинг”, 2011. – 638 с. 59. *Соколов Я.В.* Бухгалтерский учет для руководителя: [Учебно-практ. пособие] / Я.В. Соколов, М.Л. Пятов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК “Велби”, Изд-во “Проспект” 2005. – 232 с. 60. *Солко В.В.* Бухгалтерський облік: концептуальні основи теорії: [навчально-практичний посібник] / під заг. ред. В.В. Солко. – Київ: ТОВ “Видавничий дім “Професіонал””, 2004. – 180 с. 61. *Солко В.В.* Бухгалтерський облік: основи теорії та концептуальні засади побудови: [навч.-метод. посібник] / В.В. Солко, О.В. Солко. – К.: Товариство “Знання” України, 2002. – 231 с. 62. *Степин В.С.* Философия науки. Общие проблемы / В.С. Степин. – М.: Гардарики, 2006. – 384 с. 63. *Стражев В.И.* Теория бухгалтерського учета: [учеб. пособие] / В.И. Стражев, О.В. Латыпова. – Мн.: Выш. шк., 2003. – 205 с. 64. *Сурніна К.С.* Зобов’язання і кредиторська заборгованість: проблеми термінології та класифікації / К.С. Сурніна // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет, 2000. – Випуск 42. – С. 56-57. 65. Теоретичні основи та практика бухгалтерського обліку: [навчальний посібник] / [Деващук Л.Г., Єрмаласєва В.І., Квач Я.П., Рудинська О.В.]. – Частина I. – Х.: ТОВ “Одісеї”, 2001. – 496 с. 66. *Тимофієва Г.А.* Термінологічні проблеми сучасного трудового права та права соціального забезпечення України / Г.А. Тимофієва // Вісник Донецького національного університету / СЕР. В: Економіка і право, 2011. – Вип. 1. – Т. 2. – С. 493-498. 67. *Ткачук Н.В.* Методологічні основи формування інформації о собственом капитале / Н.В. Ткачук. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2011. – 176 с. 68. *Тумасян Р.З.* Бухгалтерский учет: [учеб.-практ. пособие] / Р.З. Тумасян. – 10-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство “Омега-Л”, 2010. – 883 с. 69. *Узбек К.М.* Соотношения науки и философии в познании [Електронний ресурс] / К.М. Узбек. – Режим доступу: http://www.google.com.ua/#hl=ru&q=Узбек+К.М.+Соотношения+науки+и+философии+в+познании&oq=Узбек+К.М.+Соотношения+науки+и+философии+в+познании&gs_l=serp...393851.393851.8.394243.1.1.0.0.0.0.0.0.0.0.0.jjo_l6c z4Lc&bav=on.2,or.g_gc.r_pw.,cf.osb&fp=ff583ffcaa046279&bi w=1246&bih=822. 70. *Швец В.Г.* Теория бухгалтерського обліку: [підручник] / В.Г. Швец. – 3-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 535 с. 71. *Шигун М.М.* Вибіркова перевірка: термінологічний аспект / М.М. Шигун // Вісник ЖІТІ / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – № 17. – С. 161-169. 72. *Шпицнер Р.* Азбука бизнесмена: [практ. пособие] / Р. Шпицнер. – Мн.: ООО “Мисанта”, 1994. – 200 с. 73. *Эйнштейн А.* Всеобщий язык науки [Електронний ресурс] / А. Эйнштейн. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Science/Article/Ein_Vse ob.php. 74. *Яблукова Р.З.* Финансовый менеджмент в вопросах и ответах: [учеб. пособие] / Р.З. Яблукова. – М.: Лига, 2006. – 256 с. 75. *Яремко І.Й.* Економічні категорії в методології обліку: монографія / І.Й. Яремко. – Львів: Каменяр, 2002. – 192 с. 76. *Яремко І.Й.* Теорія бухгалтерського обліку: [навчальний посібник] / І.Й. Яремко. – Львів: “Новий Світ-2000”, 2004. – 240 с.

РОМАНЧУК Катерина Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– проблеми бухгалтерського обліку економічних ресурсів та договірному процесу.

Надійшла до редакції: 11.04.12 р.